

Rezolvarea ecuațiilor și sistemelor de ecuații diferențiale ordinare (I)

Metode unipas

Prof.dr.ing. Gabriela Ciuprina

Universitatea "Politehnica" Bucureşti, Facultatea de Inginerie Electrică

Suport didactic pentru disciplina *Metode numerice*, 2016-2017

- 1 Formularea problemei**
    - Ecuație diferențială ordinată de ordinul 1
    - Sisteme de ODE de ordinul 1
    - Ecuații diferențiale de ordin superior
    - Rezolvarea numerică - preliminarii

  - 2 Metode θ**
    - Metoda Euler explicită
    - Metoda Euler implicită
    - Exemplu
    - Metode θ

  - 3 Metode explicate de ordin superior**
    - Taylor
    - Euler modificată
    - Runge-Kutta explicită

  - 4 Aspecte avansate**
    - Adaptarea pasului - metode RK integrate
    - Metode implice
    - Sisteme stiff (rigide)
    - Exemple din medile uzuale în care lucrări

Notes

Notes

Ecuație diferențială

- Ecuație care conține:

Notes

Ecuație diferențială

- Ecuație care conține:
  - 1 o funcție necunoscută, care depinde de una sau mai multe variabile;
  - 2 derivate ale funcției necunoscute;
  - 3 unele dintre variabile.

Notes

Ecuăție diferențială

- Ecuatie care contine:
    - 1 o functie necunoscuta, care depinde de una sau mai multe variabile;
    - 2 derivate ale functiei necunoscute;
    - 3 unele dintre variabile.
  - A rezolva o ecuatie diferențiala = a "integra" ecuatie diferențială = a găsi functia necunoscuta.

Notes

Ecuăție diferențială

- Ecuație care conține:
    - ➊ o funcție necunoscută, care depinde de una sau mai multe variabile;
    - ➋ derivate ale funcției necunoscute;
    - ➌ unele dintre variabile.
  - A rezolva o ecuație diferențială = a "integra" ecuația diferențială = a găsi funcția necunoscută.
  - Dacă funcția necunoscută depinde de o singură variabilă $\Rightarrow$ ODE;
$$F(x(t), x'(t), x''(t), \dots, x^{(o)}(t), t) = 0$$
$$x : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R} \text{ necunoscută} \quad F : \mathbb{R}^{o+1} \rightarrow \mathbb{R} \text{ se dă.}$$
  - Dacă funcția necunoscută depinde de cel puțin două variabile $\Rightarrow$ PDE;
  - Ordinul ec. =

Notes

Ecuație diferențială

- Ecuație care conține:
  - ① o funcție necunoscută, care depinde de una sau mai multe variabile;
  - ② derivate ale funcției necunoscute;
  - ③ unele dintre variabile.
- A rezolva o ecuație diferențială = a "integra" ecuația diferențială = a găsi funcția necunoscută.
- Dacă funcția necunoscută depinde de o singură variabilă ⇒ ODE;

$$F(x(t), x'(t), x''(t), \dots, x^{(o)}(t), t) = 0$$

$$x : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R} \text{ necunoscută} \quad F : \mathbb{R}^{o+1} \rightarrow \mathbb{R} \text{ se dă.}$$
- Dacă funcția necunoscută depinde de cel puțin două variabile ⇒ PDE;
- Ordinul ec. = cel mai mare ordin al derivatelor care intervin.

Notes

Ecuație diferențială ordinară (ODE) de ordinul 1

$$F(x(t), x'(t), t) = 0$$

$x : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R}$ necunoscută
 $F : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}$ se dă.

Caz particular - **ecuație diferențială explicită**

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t)$$

$x : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R}$ necunoscută
 $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ se dă.

Numai astfel de ecuații formulate explicit vom considera în cele ce urmează.

Notes

Ecuăție diferențială ordinară (ODE) de ordinul 1

$$F(x(t), x'(t), t) = 0$$

$x : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R}$ necunoscută
 $F : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}$ se dă.

Caz particular - **ecuație diferențială explicită**

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t)$$

$x : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R}$ necunoscută
 $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ se dă.

Numai astfel de ecuații formulate explicit vom considera în cele ce urmează.

Buna formulare?

Gabriela Ciuprina

Ecuății și sisteme diferențiale ordinare

4/61

Ecuăție diferențială ordinară (ODE) de ordinul 1

Se dau

$$f : \mathbb{R} \times [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R} \quad x_0 \in \mathbb{R}$$

Se cere

$$x : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R}$$

care satisface

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t) \tag{1}$$

$$x(t_0) = x_0 \tag{2}$$

Notes

Notes

Ecuăție diferențială ordinară (ODE) de ordinul 1

Se dau

$$f : \mathbb{R} \times [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R} \quad x_0 \in \mathbb{R}$$

Se cere

$$x : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R}$$

care satisface

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t) \quad (1)$$

$$x(t_0) = x_0 \quad (2)$$

Problemă cu o valoare inițială

Sisteme de ODE de ordinul 1

Sisteme de ODE formulate explicit.

Se dau

$$\mathbf{f} : \mathbb{R}^q \times [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R}^q \quad \mathbf{x}_0 \in \mathbb{R}^q$$

Se cere

$$\mathbf{x} : [t_0, T] \rightarrow \mathbb{R}^q$$

care satisface

$$\frac{d\mathbf{x}}{dt} = \mathbf{f}(\mathbf{x}(t), t) \quad (3)$$

$$\mathbf{x}(t_0) = \mathbf{x}_0 \quad (4)$$

Sistemul are dimensiunea q .

Notes

Notes

Metoda Euler explicită

Dacă am presupune că valoarea la iterația j nu este afectată de erori $x_j = x(t_j)$ atunci

$$x(t_j + h) = x_j + hf(x_j, t_j) + O(h^2)$$

Dacă adoptăm ca formulă de calcul (Euler explicit)

$$x_{j+1} = x_j + hf(x_j, t_j) \quad (9)$$

atunci *eroarea locală* la iterația j este

$$e_I = |x(t_{j+1}) - x_{j+1}| = O(h^2) \quad (10)$$

Metoda Euler explicită

Dacă am presupune că valoarea la iterația j nu a fost calculată exact $x(t_j) = x_j + e_{x_j}$ atunci

$$x(t_j + h) = x_j + e_{x_j} + hf(x_j, t_j) + O(h^2)$$

Dacă adoptăm ca formulă de calcul (Euler explicit)

$$x_{j+1} = x_j + hf(x_j, t_j) \quad (11)$$

atunci *eroarea locală* este

$$e_{x_{j+1}} = |x(t_{j+1}) - x_{j+1}| = e_{x_j} + O(h^2) \quad (12)$$

Notes

Metoda Euler explicită

Notes

Eroarea globală este eroarea la ultimul moment de timp

$$\begin{aligned} e_g &= |x(t_n) - x_n| = e_{x_n} + O(h^2) = e_{x_{n-1}} + O(h^2) + O(h^2) = \\ &= nO(h^2) = \frac{T - t_0}{h} O(h^2) = O(h) \end{aligned} \quad (13)$$

Metoda Euler explicită

O altă variantă de deducere a relației de calcul

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t) \quad (14)$$

- Se scrie ecuația la momentul de timp discret t_j ;
- Pentru derivată: formulă de diferențe finite progresive de ordinul 1

$$\frac{x_{j+1} - x_j}{h} = f(x_j, t_j) \Rightarrow \quad (15)$$

$$x_{j+1} = x_j + h f(x_j, t_j) \quad (16)$$

Notes

Metoda Euler explicită

O altă variantă de deducere a relației de calcul

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t) \quad (14)$$

- Se scrie ecuația la momentul de timp discret t_j ;
  - Pentru derivată: formulă de diferențe finite progresive de ordinul 1

$$\frac{x_{j+1} - x_j}{h} = f(x_j, t_j) \quad \Rightarrow \quad (15)$$

$$x_{i+1} = x_i + hf(x_i, t_i) \quad (16)$$

Folosirea seriei Taylor este utilă pentru estimarea erorii de trunchiere.

Metoda Euler explicită - algoritm

```

procedură Euler_explicit (xinit,t0,T,h,x)
real xinit
real t0, T
real h
n = [(T - t0)/h]
tablou real t[n + 1]
tablou real x[n + 1]
t0 = t0
x0 = xinit
pentru j = 0, n - 1
    xj+1 = xj + hf(xj, tj)
    tj+1 = tj + h
•
return

```

Metoda Euler implicită

Derivata: formulă de diferențe finite regresive de ordinul 1

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t) \quad (17)$$

$$\frac{x_j - x_{j-1}}{h} = f(x_j, t_j) \Rightarrow \quad (18)$$

$$x_j = x_{j-1} + hf(x_j, t_j) \quad (19)$$

Notes

Metoda Euler implicită

Derivata: formulă de diferențe finite regresive de ordinul 1

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t) \quad (17)$$

$$\frac{x_j - x_{j-1}}{h} = f(x_j, t_j) \Rightarrow \quad (18)$$

$$x_j = x_{j-1} + hf(x_j, t_j) \quad (19)$$

Relația este implicită, la fiecare pas se rezolvă o ecuație algebrică neliniară pentru determinarea mărimii x_j

Metoda Euler implicită

Notes

Metoda Euler implicită

Derivata: formulă de diferențe finite regresive de ordinul 1

$$\frac{dx}{dt} = f(x(t), t) \quad (17)$$

$$\frac{x_j - x_{j-1}}{h} = f(x_j, t_j) \quad \Rightarrow \quad (18)$$

$$x_j = x_{j-1} + hf(x_j, t_j) \quad (19)$$

Relația este implicită, la fiecare pas se rezolvă o ecuație algebrică neliniară pentru determinarea mărimii x_i

Metoda Euler implicită

Şi în acest caz

$$e_I = O(h^2) \quad e_g = O(h)$$

Metoda Euler implicită

$$x_j = x_{j-1} + hf(x_j, t_j) \quad (20)$$

Ecuăția neliniară de rezolvat: $F(x) = 0$, unde

$$F(x) = x - x_{j-1} - hf(x, t_j)$$

- ### ● Iterații simple:

$$x^{(n)} = x^{(v)} + cF(x^{(v)}) \quad \text{aici} \quad x^{(n)} = x_i^{(n)} \quad x^{(v)} = x_i^{(v)}$$

$$x_i^{(n)} = x_i^{(v)} + c(x_i^{(v)} - x_{j-1} - hf(x_i^{(v)}, t_j))$$

De exemplu, dacă $c = -1$

$$x_j^{(n)} = x_{j-1} + hf(x_j^{(v)}, t_j))$$

Notes

Metoda Euler implicită

$$x_j = x_{j-1} + hf(x_j, t_j) \quad (20)$$

Ecuația neliniară de rezolvat: $F(x) = 0$, unde

$$F(x) = x - x_{j-1} - hf(x, t_j)$$

- Newton:

$$x^{(n)} = x^{(v)} + cF(x^{(v)}) \quad \text{aici} \quad x^{(n)} = x_j^{(n)} \quad x^{(v)} = x_j^{(v)}$$

$$c = -1/F'(x^{(v)}) \quad \text{unde} \quad F'(x) = 1 - h\frac{\partial f}{\partial x}(x, t_j)$$

$$x_j^{(n)} = x_j^{(v)} - \frac{x_j^{(v)} - x_{j-1} - hf(x_j^{(v)}, t_j)}{1 - h\frac{\partial f}{\partial x}(x_j^{(v)}, t_j)}$$

Metoda Euler implicită

- La fiecare pas de timp se rezolvă o ecuație neliniară;
- Inițializarea rezolvării ecuației neliniare - de exemplu cu soluția de la Euler explicit (metodă *predictor-corector*);
- Eroarea și numărul maxim admis de iterații pentru procedura neliniară - trebuie să fie parametri de intrare pentru Euler implicit;
- Dacă f este o funcție liniară, atunci $F(x) = 0$ este o ecuație liniară, soluția se poate calcula explicit.
- Metoda Euler este o metodă cu un pas, de ordinul 1.**

Metoda cu un pas = valoarea într-un punct t_{j+1} se calculează în funcție de comportarea funcției în intervalul $[t_j, t_{j+1}]$. În metoda Euler, valoarea t_{j+1} se calculează în funcție de valoarea în t_j .

Ordinul metodei = se referă la ordinul erorii globale, aici $e_g = O(h)$.

Notes

Metoda Euler implicită

```

procedură Euler_implicit (xinit,t0,T,h,err,maxit,x)
real xinit
real t0, T
real h
real err
întreg maxit
n = [(T - t0)/h]
tablou real t[n + 1]
tablou real x[n + 1]
t0 = t0
x0 = xinit
....
```

Metoda Euler implicită

procedură Euler_implicit (xinit,t0,T,h,**err,maxit,x**)
 ....
pentru $j = 0, n - 1$
 $xn = xj + hf(xj, t_j)$; initializare ca la Euler explicit
 ; **iterații simple (c=-1)**
 $k = 0$
repetă
 $xv = xn$
 $xn = xj + hf(xv, t_j)$
 $k = k + 1$
 $d = |xv - xn|$
până când ($d < \text{err}$) **sau** $k > \text{maxit}$
dacă $k > \text{maxit}$ **scrie** procedura neliniară neconvergentă
 $t_{j+1} = t_j + h$
 $x_{j+1} = xn$
return *sau cu Newton:*

Notes

Metoda Euler implicită

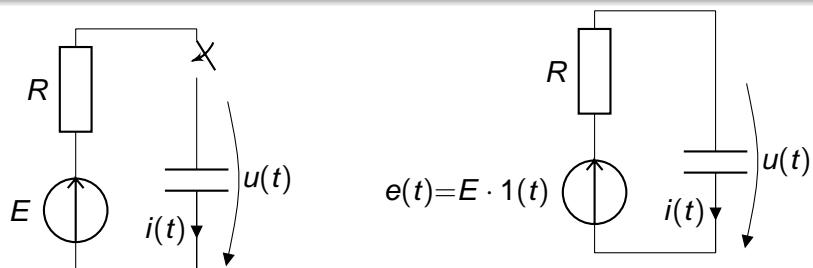
```

procedură Euler_implicit (xinit,t0,T,h,err,maxit,x)
...
pentru j = 0, n - 1
    xn = xj + hf(xj, tj) ; initializare ca la Euler explicit
    ; Newton
    k = 0
    repetă
        xv = xn
        xn = xj - (xv - xj-1 - hf(xv, tj))/(1 - h · fder(xv, tj))
        k = k + 1
        d = |xv - xn|
    până când (d < err) sau k > maxit
    dacă k > maxit scrie procedura neliniară neconvergentă
    tj+1 = tj + h
    xj+1 = xn
return

```

Formularea problemei
Metode θ
Metode explicite de ordin superior
Aspecte avansate

Exemplu

$$C = 4\mu F, E = 20 \text{ mV}, R = 10 \Omega, u(0) = 0.$$

$$Ri(t) + u(t) = E \quad i(t) = C \frac{du(t)}{dt}, \quad (21)$$

$$RC \frac{du(t)}{dt} + u(t) = E. \quad u(0) = u_0 = 0. \quad (22)$$

Exemplu

$$\frac{du(t)}{dt} + \frac{1}{\tau} u(t) = \frac{1}{\tau} E. \quad (29)$$

Varianta a II-a - Euler implicit (dif. finite regresive de ord. 1)

$$\frac{u_j - u_{j-1}}{h} + \frac{1}{\tau} u_j = \frac{1}{\tau} E, \quad (30)$$

$\Rightarrow u_i$ poate fi calculată explicit:

$$u_j = \left(u_{j-1} + \frac{h}{\tau} E \right) / \left(1 + \frac{h}{\tau} \right). \quad (31)$$

Exemplu

$$\frac{du(t)}{dt} + \frac{1}{\tau} u(t) = \frac{1}{\tau} E. \quad (29)$$

Varianta a II-a - Euler implicit (dif. finite regresive de ord. 1)

$$\frac{u_j - u_{j-1}}{h} + \frac{1}{\tau} u_j = \frac{1}{\tau} E, \quad (30)$$

$\Rightarrow u_i$ poate fi calculată explicit:

$$u_j = \left(u_{j-1} + \frac{h}{\tau} E \right) / \left(1 + \frac{h}{\tau} \right). \quad (31)$$

În acest caz nu este nevoie de rezolvarea unei ecuații neliniare

Notes

Exemplu

$$u_j = \left(u_{j-1} + \frac{h}{\tau} E \right) / \left(1 + \frac{h}{\tau} \right). \quad (32)$$

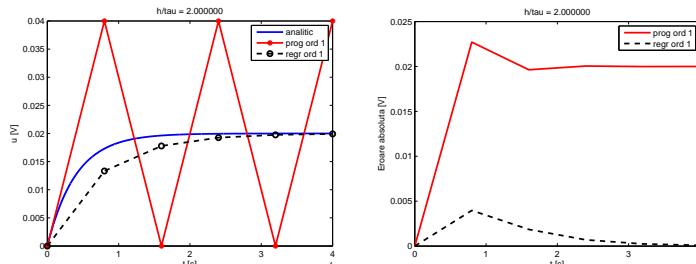
```

procedură euler_implicit_RC(u0,E,tau,h,n,u)
; rezolvă ecuația  $\frac{du(t)}{dt} + \frac{1}{\tau} u(t) = \frac{1}{\tau} E$  cu metoda diferențelor finite
; d/dt se discretizează folosind diferențe regresive de ordinul 1
real u0 ; condiția inițială - dată
real E ; coeficient în ecuație - dată
real tau ; constantă de timp - dată
real h ; pas de discretizare al intervalului de timp - dat
intreg n ; număr de valori de timp - dat
tablou real u[n] ; soluția discretă - rezultat
u(1)=u0
pentru j=2,n
    u(j) = (h*E/tau + u(j-1))/(1 + h/tau)
• return

```

Notes

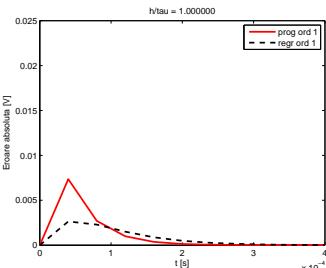
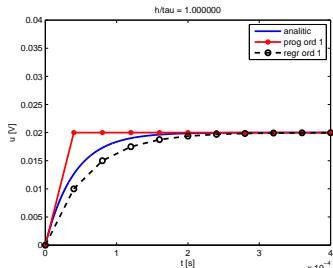
Exemplu

Cazul $h = 2\tau$

Notes

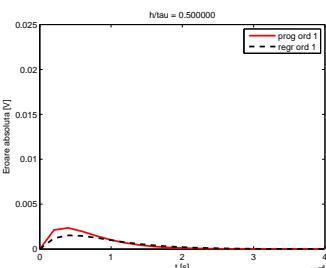
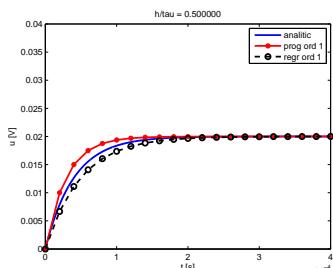
Exemplu

Cazul $h = \tau$.

Notes

Exemplu

Cazul $h = \tau/2$.

Notes

Metode într-un pas - metode θ

Justificarea numelui metodei trapezelor.

$$x(t) = \int_{t_0}^t f(x(t'), t') dt'. \quad (37)$$

Considerând momentele discrete t_{j-1} și t_j are loc

$$x(t_j) = \int_{t_0}^{t_{j-1}} f(x(t), t) dt + \int_{t_{j-1}}^{t_j} f(x(t), t) dt. \quad (38)$$

Schema de calcul va înlocui valorile exacte cu unele aproximative, în consecință

Metode într-un pas - metode θ

$$x_j = x_{j-1} + I, \quad (39)$$

unde I reprezinta o aproximare pentru integrala

$$\int_{t_{j-1}}^{t_j} f(x(t), t) dt$$

Cea mai simplă aproximare a integralei = aria trapezului corespunzător intervalului $[t_{j-1}, t_j]$ ⇒

$$x_j = x_{j-1} + \frac{h}{2} (f(x_{j-1}, t_{j-1}) + f(x_j, t_j))$$

adică exact formula (36).

Metoda trapezelor este de ordinul 2.

Notes

Notes

Metode într-un pas - metode θ

Notes

Temă (facultativ):

- 1 Transformați pseudocodul metodei Euler implicit într-o metoda generală θ , în care θ este un parametru.
- 2 Tratați separat cazul $\theta = 1$ astfel încât algoritmul să includă și metoda Euler explicită.

Metoda Taylor

Notes

Pentru a avea o acuratețe mai mare → seria Taylor cu un număr suplimentar de termeni:

Formula Taylor

$$x(t_j + h) = x(t_j) + \frac{h}{1!}x'(t_j) + \frac{h^2}{2!}x''(t_j) + \frac{h^3}{3!}x^{(3)}(\zeta) \quad (40)$$

$$x(t_j + h) = x(t_j) + hf(x(t_j), t_j) + h^2f'(x(t_j), t_j) + O(h^3) \quad (41)$$

$$x_{j+1} = x_j + hf(x_j, t_j) + \frac{h^2}{2}f'(x_j, t_j) \quad (42)$$

E nevoie de f' - poate fi costisitor de evaluat.

Se preferă variante care folosesc numai evaluări ale funcției f .

Metoda Euler modificată

Se estimează soluția în punctul central ca la Euler explicit

$$x_{j+1/2} = x_j + \frac{h}{2} f(x_j, t_j) \quad (43)$$

Această estimare se folosește pentru a aproxima derivata lui x în $t_{i+1/2}$

$$x'_{j+1/2} = f(x_{j+1/2}, t_{j+1/2}) \quad (44)$$

care se folosește pentru a aproxima derivata pe întregul interval $[t_j, t_{j+1}]$

$$x_{j+1} = x_j + hf(x_{j+1/2}, t_{j+1/2}) \quad (45)$$

Aceasta idee duce la familia de metode **Runge-Kutta** (RK).
(Euler modificată = este o varianta de RK cu două etape)

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

Metoda RK cu ν etape:

$$x_{j+1} = x_j + h\Phi \quad (46)$$

$$\Phi = \Phi(x_j, t_j, h)$$

$$\Phi = \sum_{i=1}^{\nu} b_i K_i \quad (47)$$

- b_i coeficienți constanți, numiți **ponderi**, se aleg convenabil
  - $K_i = K_i(x_i, t_i, h)$ se calculează astfel:

Notes

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

$$K_1 = f(x_j, t_j) \quad (48)$$

$$K_2 = f(x_j + h(a_{21}K_1), t_j + c_2h) \quad (49)$$

$$K_3 = f(x_j + h(a_{31}K_1 + a_{32}K_2), t_j + c_3h) \quad (50)$$

100

$$K_\nu = f(x_j + h \sum_{p=1}^{\nu-1} a_{\nu p} K_p, t_j + c_\nu h) \quad (51)$$

unde

- a_{ij} coeficienți constanți, formează matricea Runge-Kutta, se aleg convenabil,
  - c_i coeficienți constanți, se numesc noduri, se aleg convenabil.

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

Scris pe scurt (util pentru scrierea pseudocodului):

RK explicite

$$x_{j+1} = x_j + h\Phi, \quad j = 0, \dots, n-1 \quad (52)$$

$$\Phi = \sum_{i=1}^{\nu} b_i K_i \quad (53)$$

$$K_1 = f(x_i, t_i) \quad (54)$$

$$K_i = f(x_j + h \sum_{p=1}^{i-1} a_{ip} K_p, t_j + c_i h) \quad i = 2, \dots, \nu \quad (55)$$

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

Pentru a aplica metoda RK, trebuie specificat numărul de pași (ordinul) v și valorile constante din structurile a , b , c .

Tabelul lui Butcher

$$\begin{array}{c|ccccc} 0 & & & & & \\ \hline c_2 & a_{21} & & & & \\ c_3 & a_{31} & a_{32} & & & \\ \vdots & \vdots & & & & \\ \hline c_\nu & a_{\nu,1} & a_{\nu,2} & \cdots & a_{\nu,\nu-1} & \\ \hline & b_1 & b_2 & \cdots & b_{\nu-1} & b_\nu \end{array} \quad \begin{array}{l} \sum_{i=1}^\nu b_i = 1 \\ \sum_{k=1}^{\nu-1} a_{ik} = c_i, \\ i = 2, \nu \end{array}$$

Coeficienții se determină astfel încât relația RK de ordinul ν să fie echivalentă cu dezvoltarea în serie Taylor de ordinul ν .

Notes

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

Runge-Kutta cu 1 pas

$$\begin{aligned} x_{j+1} &= x_j + h\Phi \\ \Phi &= b_1 K_1 \\ K_1 &= f(x_j, t_j) \end{aligned} \Rightarrow x_{j+1} = x_j + h b_1 f(x_j, t_j)$$

Taylor

$$x_{i+1} = x_i + hf(x_i, t_i) + O(h^2)$$

$\Rightarrow b_1 = 1 \Rightarrow x_{i+1} = x_i + hf(x_i, t_i)$ este Euler explicit

A horizontal number line with tick marks at 0 and 1. The segment between 0 and 1 is divided into four equal parts by three tick marks, creating four equal intervals.

Notes

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

Runge-Kutta cu 2 pași

$$\begin{aligned}x_{j+1} &= x_j + h\Phi \\ \Phi &= b_1 K_1 + b_2 K_2 \\ K_1 &= f(x_j, t_j) \\ K_2 &= f(x_j + h(a_{21} K_1), t_j + c_2 h)\end{aligned}$$

$$\Rightarrow x_{j+1} = x_j + h [b_1 f(x_j, t_j) + b_2 f(x_j + h(a_{21} K_1), t_j + c_2 h)]$$

Taylor

$$x_{j+1} = x_j + hf(x_j, t_j) + \frac{h^2}{2}f'(x_j, t_j)\mathcal{O}(h^3)$$

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

Runge-Kutta cu 2 paşι

Se folosește $f'(x, t) = \frac{\partial f}{\partial t} + \frac{\partial f}{\partial x} \frac{\partial x}{\partial t}$ și prin identificare rezultă condițiile

$$\begin{aligned} b_1 + b_2 &= 1 \\ b_2 c_2 &= \frac{1}{2} \\ b_2 a_{21} &= \frac{1}{2} \end{aligned}$$

3 ecuații, 4 necunosute, una se alege parametru (α)

Notes

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

```

procedură RungeKutta_explicit ( $\nu$ ,xinit,t0,T,h,x)
întreg  $\nu$ ; metoda cu  $\nu$  pași
real xinit
real t0, T
real h
 $n = [(T - t0)/h]$ 
tablou real  $t[n + 1]$ 
tablou real  $x[n + 1]$ 
tablou real  $K[\nu]$ 
real  $\phi$ 
tablou real  $a[\nu, \nu], b[\nu], b[\nu]$ ; tablou Butcher
Butcher ( $\nu, a, b, c$ ); instanțiază tabelul Butcher
 $t_0 = t0$ 
 $x_0 = xinit$ 
pentru  $j = 0, n - 1$ ; parcurge pașii de timp

```

Familia de metode Runge-Kutta - explicite

```

pentru  $j = 0, n - 1$  ; parcurge pașii de timp
     $K_1 = f(x_j, t_j)$ 
     $\Phi = \Phi + b_1 K_1$ 
pentru  $i = 2, \nu$ 
     $s = 0$ 
pentru  $p = 1, i - 1$ 
     $s = s + a_{ip} K_p$ 
    •
     $K_i = f(x_j + hs, t_j + c_i h)$ 
     $\Phi = \Phi + b_i K_i$ 
    •
     $x_{j+1} = x_j + h\Phi$ 
     $t_{j+1} = t_j + h$ 
    •
return

```

Notes

Notes

Metode RK integrate

Embedded Runge-Kutta

- Estimează eroarea de trunchiere dintr-un singur pas RK, permitând astfel adaptarea pasului de integrare.
- Pentru aceasta se folosesc două metode, una de ordin ν și una de ordin $\nu - 1$. Tabelul Butcher al metodei de ordin superior se extinde cu ponderile din metoda de ordin inferior.

Exemple:

0				
c_2	a_{21}			
c_3	a_{31}	a_{32}		
:	:			
c_ν	$a_{\nu,1}$	$a_{\nu,2}$	$\dots$	$a_{\nu,\nu-1}$
	b_1	b_2	$\dots$	$b_{\nu-1}$
	b_1^*	b_2^*	$\dots$	$b_{\nu-1}^*$

- Bogacki-Shampine: RK 2 și 3;
- Fehlberg: RK 4 și 5;
- Cash-Karp: modifică Fehlberg, RK4(5);
- Dormand-Prince: tot RK4(5).
- etc.

Notes

Metode RK integrate

Embedded Runge-Kutta

Temă (facultativ): scrieți pseudocodul unei algoritmi integratori Heun (RK2)-Euler(RK1).

Notes

Metode RK implicite

Sunt folosite atunci când RK explicite sunt instabile.

$$x_{j+1} = x_j + h\Phi, \quad j = 0, \dots, n-1 \quad (56)$$

$$\Phi = \sum_{i=1}^{\nu} b_i K_i \quad (57)$$

$$K_1 = f(x_j, t_j) \quad (58)$$

$$K_i = f(x_j + h \sum_{p=1}^{\nu} a_{ip} K_p, t_j + c_i h) \quad i = 2, \dots, \nu \quad (59)$$

Diferența față de RK explicită - suma din expresia lui k_i se face până la ν . La metoda explicită sumarea era până la $i - 1$.

Metode RK implicite

Tabelul Butcher are acum matricea $\mathbf{a}$ plină.

c_1	a_{11}	a_{12}	$\cdots$	$a_{1,\nu-1}$	$a_{1,\nu}$	
c_2	a_{11}	a_{12}	$\cdots$	$a_{1,\nu-1}$	$a_{1,\nu}$	
$\vdots$	$\vdots$					
c_ν	$a_{\nu,1}$	$a_{\nu,2}$	$\cdots$	$a_{\nu,\nu-1}$	$a_{\nu,\nu}$	
	b_1	b_2	$\cdots$	$b_{\nu-1}$	b_ν	b^T
	b_1^*	b_2^*	$\cdots$	$b_{\nu-1}^*$	b_ν^*	

Și aici se pot face algoritmi integrați, pentru a adapta pasul de integrare.

Metode RK implicite

Exemplu:

Euler implicit (RK impl., ord.1)

Metoda trapezelor (RK impl., ord.2)

Integrarea lor 1(2)

Metode RK implicite

Exemplu:

Euler implicit (RK impl.,ord.1)

Metoda trapezelor (RK impl., ord.2)

Integrarea lor 1(2)

Temă (facultativ) - scrieti pseudocodul acestei metode

Metode RK implice

Notes

Variante celebre:

- Gauss-Legendre - bazate pe integrarea numerică Gauss;
- Lobato (3 familii de metode IIIA, IIIB și IIIC) - au $c_1 = 0, c_\nu = 1$;
- Radau (2 familii de metode, IA și IIA).

Sisteme rigide

Notes

Sistem rigid = sistem pentru care o anumită metodă numerică nu converge dacă pasul de integrare nu este ales foarte mic.

Obs:

- Într-un astfel de punct soluția sistemului nu are variații mari. Este vina sistemului, nu a soluției lui.
- Nu există o definiție riguroasă pentru un sistem rigid.

Dacă sistemul de rezolvat poate fi pus sub forma

$$\frac{d\mathbf{x}}{dt} = \mathbf{A}\mathbf{x} + \mathbf{g}(t)$$

atunci el este "rigid" dacă raportul modulelor părților reale ale valorilor proprii extreme ale matricei $\mathbf{A}$ este mare.

Soluția are componente care descresc mult mai repede decât altele $\Leftrightarrow$ constantele lui de timp au ordine de mărime diferite.

Pentru astfel de sisteme trebuie folosite metode implice.

Sisteme rigide

Sistem rigid = sistem pentru care o anumită metodă numerică nu converge dacă pasul de integrare nu este ales foarte mic.

Obs:

- Într-un astfel de punct soluția sistemului nu are variații mari. Este vina sistemului, nu a soluției lui.
  - Nu există o definiție riguroasă pentru un sistem rigid.

Dacă sistemul de rezolvat poate fi pus sub forma

$$\frac{d\mathbf{x}}{dt} = \mathbf{A}\mathbf{x} + \mathbf{g}(t)$$

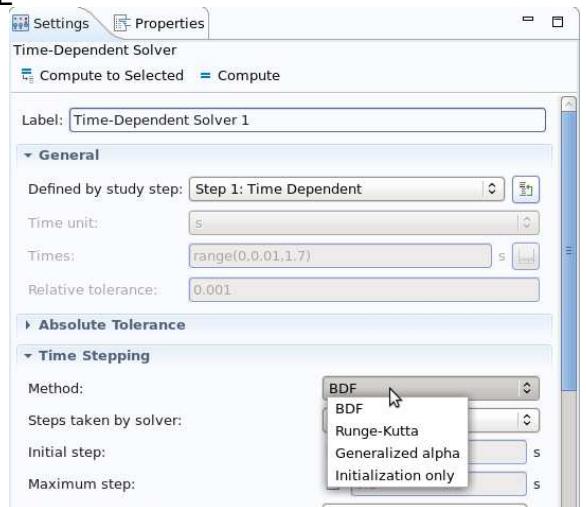
atunci el este "rigid" dacă raportul modulelor părților reale ale valorilor proprii extreme ale matricei A este mare.

Soluția are componente care descresc mult mai repede decât altele
 $\Leftrightarrow$ constantele lui de timp au ordine de mărime diferite.

Pentru astfel de sisteme trebuie folosite metode implice.

Temă (facultativ) Studiați problema sistemelor rigide, criterii de stabilitate (A, L) pentru metodele unipas.

COMSOL

Notes

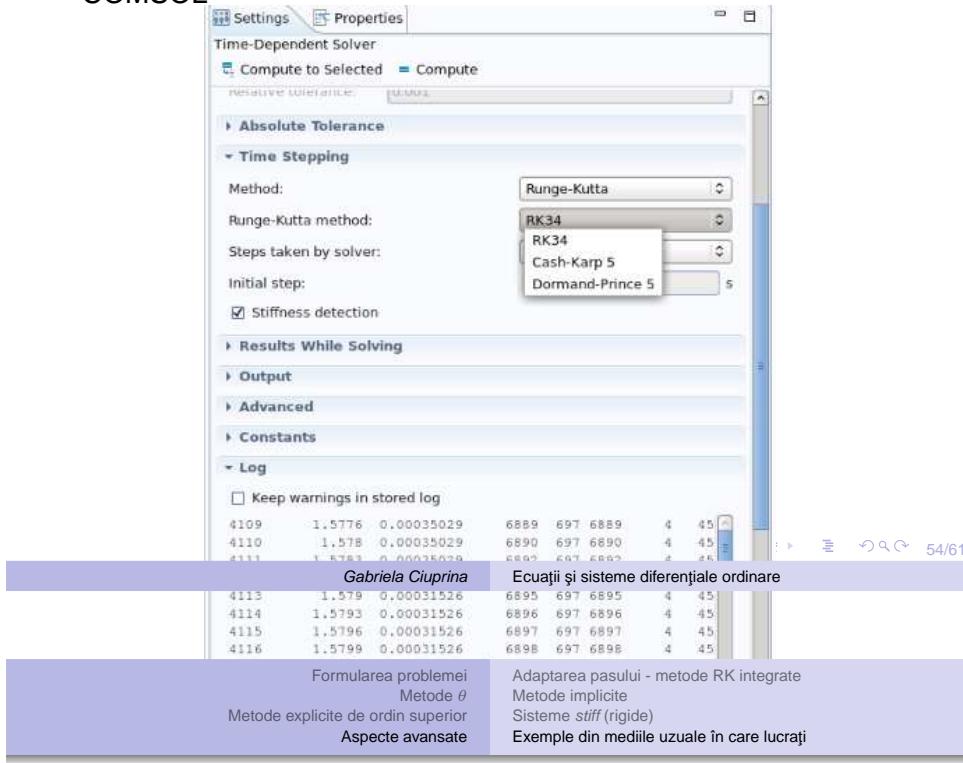

COMSOL

Matlab (non-stiff)

<https://ch.mathworks.com/help/matlab/math/choose-an-ode-solver.html>

Solver	Problem Type	Accuracy	When to Use
ode45	Nonstiff	Medium	Most of the time. ode45 should be the first solver you try.
ode23		Low	ode23 can be more efficient than ode45 at problems with crude tolerances, or in the presence of moderate stiffness.
ode113		Low to High	ode113 can be more efficient than ode45 at problems with stringent error tolerances, or when the ODE function is expensive to evaluate.

Notes

Notes

Matlab (non-stiff) <https://ch.mathworks.com/help/matlab/math/choose-an-ode-solver.html>

● Single-step

`ode45` is based on an explicit Runge-Kutta (4,5) formula, the Dormand-Prince pair.

ode23 is an implementation of an explicit Runge-Kutta (2,3) pair of Bogacki and Shampine. It may be more efficient than **ode45** at crude tolerances and in the presence of moderate stiffness.

● Multi-step

ode113 is a variable-step, variable-order Adams-Bashforth-Moulton PECE solver of orders 1 to 13. The highest order used appears to be 12, however, a formula of order 13 is used to form the error estimate and the function does local extrapolation to advance the integration at order 13. It may be more efficient than **ode45** at stringent tolerances or if the ODE function is particularly expensive to evaluate.

Matlab (stiff) <https://ch.mathworks.com/help/matlab/math/choose-an-ode-solver.html>

ode15s	Stiff	Low to Medium	Try <code>ode15s</code> when <code>ode45</code> fails or is inefficient and you suspect that the problem is stiff. Also use <code>ode15s</code> when solving differential algebraic equations (DAEs).
ode23s		Low	<p><code>ode23s</code> can be more efficient than <code>ode15s</code> at problems with crud error tolerances. It can solve some stiff problems for which <code>ode15s</code> is not effective.</p> <p><code>ode23s</code> computes the Jacobian in each step, so it is beneficial to provide the Jacobian via <code>odeset</code> to maximize efficiency and accuracy.</p> <p>If there is a mass matrix, it must be constant.</p>
ode23t		Low	<p>Use <code>ode23t</code> if the problem is only moderately stiff and you need a solution without numerical damping.</p> <p><code>ode23t</code> can solve differential algebraic equations (DAEs).</p>
ode23tb		Low	Like <code>ode23s</code> , the <code>ode23tb</code> solver might be more efficient than <code>ode15s</code> at problems with crud

Matlab (stiff) <https://ch.mathworks.com/help/matlab/math/choose-an-ode-solver.html>

- Single-step

- ode23s is based on a modified Rosenbrock formula of order 2. Because it is a single-step solver, it may be more efficient than ode15s at solving problems that permit crude tolerances or problems with solutions that change rapidly. It can solve some kinds of stiff problems for which ode15s is not effective. The ode23s solver evaluates the Jacobian during each step of the integration, so supplying it with the Jacobian matrix is critical to its reliability and efficiency.
- ode23t is an implementation of the trapezoidal rule using a "free" interpolant. This solver is preferred over ode15s if the problem is only moderately stiff and you need a solution without numerical damping. ode23t also can solve differential algebraic equations (DAEs)

- Multi-step `ode15s`, `ode23tb`

Matlab (stiff) <https://ch.mathworks.com/help/matlab/math/choose-an-ode-solver.html>

- Single-step ode23s, ode23t

- Multi-step

ode15s is a variable-step, variable-order (VSVO) solver based on the numerical differentiation formulas (NDFs) of orders 1 to 5. Optionally, it can use the backward differentiation formulas (BDFs, also known as Gear $\ddot{\text{s}}$ method) that are usually less efficient. Like `ode113`, `ode15s` is a multistep solver. Use `ode15s` if `ode45` fails or is very inefficient and you suspect that the problem is stiff, or when solving a differential-algebraic equation (DAE).

ode23tb is an implementation of TR-BDF2, an implicit Runge-Kutta formula with a trapezoidal rule step as its first stage and a backward differentiation formula of order two as its second stage. By construction, the same iteration matrix is used in evaluating both stages. Like `ode23s` and `ode23t`, this solver may be more efficient than `ode15s` for problems with crude tolerances.

Matlab (fully-implicit) <https://ch.mathworks.com/help/matlab/math/choose-an-ode-solver.html>

ode15i	Fully implicit	Low	Use ode15i for fully implicit problems $f(t,y,y') = 0$ and for differential algebraic equations (DAEs) of index 1.
---------------	----------------	-----	---

● Multi-step

ode15i is a variable-step, variable-order (VSVO) solver based on the backward differentiation formulas (BDFs) of orders 1 to 5. **ode15i** is designed to be used with fully implicit differential equations and index-1 differential algebraic equations (DAEs). The helper function **decic** computes consistent initial conditions that are suitable to be used with **ode15i**.

Referințe

- [Cheney08] W.Cheney, D.Kincaid, *Numerical Mathematics and Computing*, Brooks/Cole publishing Company,2000. (Capitolele 10 și 11)
Disponibilă la <http://www.physics.brocku.ca/Courses/5P10/References/cheneykincaid.pdf>
  - [Press02] W.H.Press, S.A.Teukolsky, W.T. etterling, B.P. Flannery, *Numerical Recipes in C*, 2002. (Capitolul 16)
Disponibilă la https://www2.units.it/pl/students_area/imm2/files/Numerical_Recipes.pdf
  - [Strang&Moler15] *Introduction to Differential Equations and the MATLAB ODE Suite* - Open Courseware at MIT
Disponibilă la <http://ocw.mit.edu/RES-18-009F15> sau <https://www.youtube.com/watch?v=ZvL88xqYSak>
  - [Trefethen18] N.Trefethen, *Exploring ODEs*, SIAM 2018.
Disponibilă la <https://people.maths.ox.ac.uk/trefethen/books.html>

Notes